

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

മഹർഷി വേദവ്യാസപ്രണീതം ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ചതുർദശോധ്യായഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ചതുർദശോധ്യായഃ ॥

സ ഹോവാച

യ ഏഷ ദേഹാത്മമാനിനാം സത്ത്യാദിഗുണവിശേഷ -
വികൽപിതകുശലാകുശലസമവഹാരവിനിർമിതവിവിധ -
ദേഹാവലിഭിർവിയോഗസംയോഗാദ്യനാദിസംസാരാനു -
ഭവസ്യ ദ്വാരഭൂതേന ഷഡിന്ദ്രിയവർഗേണ തന്മിൻ
ദുർഗാധ്യവദസുഗമേദ്യന്ത്യാപതിത ഈശ്വരസ്യ ഭഗവതോ
വിഷ്ണോർവശവർതിന്ത്യാ മായയാ ജീവലോകോത്ഥം യഥാ
വണിക്സാർഥോർഥപരഃ സ്വദേഹനിഷ്ഠാദിതകർമാനുഭവഃ
ശൃശാനവദശിവതമായാം സംസാരാഽവ്യാം ഗതോ നാദ്യാപി
വിഫലബഹുപ്രതിയോഗേഹസ്തത്താപോപശമനീം ഹരിഗുരു -
ചരണാരവിന്ദധുകരാനുപദവീമവരുന്ധേ യത്യാമു ഹ
വാ ഏതേ ഷഡിന്ദ്രിയനാമാനഃ കർമ്മണാ ദസ്യവ ഏവ തേ ॥ 1 ॥

തദ്യഥാ പുരുഷസ്യ ധനം യത്കിഞ്ചിദ്ധർമ്മൗപയികം
ബഹു കൃച്ഛാധിഗതം സാക്ഷാത്പരമപുരുഷാരാധന -
ലക്ഷണോ യോസൗ ധർമസ്തം തു സാമ്പരായ ഉദാഹരന്തി |
തദ്ധർമ്മ്യം ധനം ദർശനസ്സർശനശ്രവണാസ്യാദനാവ -
പ്രാണസങ്കൽപവ്യവസായഗൃഹഗ്രാമോപദോഗേന
കുനാമസ്യാജിതാത്മനോ യഥാ സാർഥസ്യ വിലുമ്പന്തി ॥ 2 ॥

അഥ ച യത്ര കൗടുംബികാ ദാരാപത്യാദയോ നാല്ലാ കർമ്മണാ
വൃകസുഗാലാ ഏവാനിച്ഛതോപി കദർയസ്യ കുടുംബിന
ഉരണകവത്സംരക്ഷ്യമാണം മിഷതോപി ഹരന്തി || 3 ||

യഥാ ഹ്യനുവത്സരം കൃഷ്യമാണമപ്യദഗ്ധബീജം ക്ഷേത്രം
പുനരേവാവപനകാലേ ഗുൽമത്യുണവീരൂദ്ഭിർഗഹ്വരമിവ
ദവത്യേവമേവ ഗൃഹാശ്രമഃ കർമ്മക്ഷേത്രം യസ്മിൻ ന ഹി
കർമാൺയുത്സീദന്തി യദയം കാമകരണ്യ ഏഷ ആവസഥഃ || 4 ||

തത്ര ഗതോ ദംശമശകസമാപസദൈർമനുജൈഃ ശലഭ -
ശകുന്തതസ്തരമുഷകാദിഭിരുപരൂധ്യമാനബഹിഃപ്രാണഃ
ക്വചിത്പരിവർതമാനോസ്തിന്നധ്യന്യവിദ്യാകാമകർമ്മഭി -
രുപരക്തമനസാനുപപന്നാർഥം നരലോകം ഗന്ധർവ -
നഗരമുപപന്നമിതി മിഥ്യാദൃഷ്ടിരനുപശ്യതി || 5 ||

തത്ര ച ക്വചിദാതപോദകനിഭാൻ വിഷയാനുപധാവതി
പാനഭോജനവ്യവായാദിവ്യസനലോലുപഃ || 6 ||

ക്വചിച്ചാശേഷഭോഷണിഷദനം പുരീഷവിശേഷം
തദ്യർണഗുണനിർമിതമതിഃ സുവർണമുപാദിത്സത്യഗ്നി -
കാമകാതര ഇവോൽമുകപിശാചം || 7 ||

അഥ കദാചിന്നിവാസപാനീയദ്രവിണാദ്യനേകാത്മോ -
പജീവനാഭിനിവേശ ഏതസ്യാം സംസാരാഽവ്യാമിതസ്തതഃ
പരിധാവതി || 8 ||

ക്വചിച്ച വാത്യൗപദ്യയാ പ്രമദയാജ്ജ്വരോഹമാരോപിത -
സ്തത്കാലരജസാ രജനീഭൂത ഇവാസാധുമർയാഭോ
രജസ്യലാക്ഷോപി ദിദേവതാ അതിരജസ്യലമതിർന
വിജാനാതി || 9 ||

കൃചിത്സുകൃദവഗതവിഷയവൈതഥ്യഃ സ്വയം
പരാഭിധ്യാനേന വിഭ്രംശിതസ്മൃതിസ്തയൈവ
മരീചിതോയപ്രായാസ്സാനേവാഭിധാവതി || 10 ||

കൃചിദുലൂകത്ഥിൽലീസ്വനവദതിപരുഷരദസാഭോപം
പ്രത്യക്ഷം പരോക്ഷം വാ രിപുരാജകുലനിർഭർത്സിതേനാ -
തിവൃഥിതകർണമൂലഹൃദയഃ || 11 ||

സ യദാ ദുഗ്ധപൂർവസുകൃതസ്തദാ കാരസ്തരകാകതുണ്ഡാ -
ദ്യപുഞ്ചയദ്രുമലതാവിഷോദപാനവദുഭയാർഥശൂന്യ -
ദ്രവിണാഞ്ജീവൻമൃതാൻ സ്വയം ജീവൻ മ്രിയമാണ
ഉപധാവതി || 12 ||

ഏകദാസത്പ്രസംഗാനിക്യുതമതിർവ്യുദകസ്രോതഃ സ്ഖലനവ -
ദുഭയതോഽപി ദുഃഖദം പാവണ്യമഭിയാതി || 13 ||

യദാ തു പരബാധയാന്ധ ആത്മനേ നോപനമതി തദാ ഹി
പിതൃപുത്രബർഹിഷ്ഠതഃ പിതൃപുത്രാൻ വാ സ ഖലു
ഭക്ഷയതി || 14 ||

കൃചിദാസാദ്യ ഗൃഹം ദാവവത്പ്രിയാർഥവിധുരമ -
സുഖോദർകം ശോകാഗ്നിനാ ദഹ്യമാനോ ഭൃശം
നിർവേദമുപഗച്ഛതി || 15 ||

കൃചിത്കാലവിഷമിതരാജകുലരക്ഷസാപഹൃതപ്രിയതമ -
ധനാസുഃ പ്രമൃതക ഇവ വിഗതജീവലക്ഷണ ആസ്തേ || 16 ||

കദാചിൻമനോരഥോപഗതപിതൃപിതാമഹാദ്യസത്സദിതി
സ്വപ്നനിർവൃതിലക്ഷണമനുഭവതി || 17 ||

കൃചിദ്ഗൃഹാശ്രമകർമ്മചോദനാതിഭരഗിരി -
 മാരുരൂക്ഷമാണോ ലോകവ്യസനകർഷിതമനഃ
 കണ്ടകശർകരാക്ഷേത്രം പ്രവിശന്നിവ സീദതി || 18 ||

കൃചിച്ച ദുഃസഹേന കായാഭ്യന്തരവഹിനാ ഗൃഹീതസാരഃ
 സ്വകുടുംബായ ക്രുധ്യതി || 19 ||

സ ഏവ പുനർനിദ്രാജഗരഗൃഹീതോന്മേതേ തമസി മഗ്നഃ
 ശൂന്യാരഞ്ഘയ ഇവ ശേതേ നാൻയത്കിഞ്ചന വേദ ശവ
 ഇവാപവിദ്ധഃ || 20 ||

കദാചിദ്ഭഗമാനദംശ്രോ ദുർജനദന്ദശൂകൈരലബ്ധ -
 നിദ്രാക്ഷണോ വൃഥിതഹൃദയേനാനുക്ഷീയമാണവിജ്ഞാ -
 നോന്ധികുപേന്ധവത്പതതി || 21 ||

കർഹി സു ചിത്കാമമധുലവാൻ വിചിൻവൻ യദാ
 പരദാരപരദ്രവ്യാൺയവരുന്ധാനോ രാജ്ഞാ സ്വാമിഭിർവാ
 നിഹതഃ പതത്യപാരേ നിരയേ || 22 ||

അഥ ച തസ്മാദുഭയമാപി ഹി കർമാസ്മിന്നാത്മനഃ
 സംസാരാവപനമുദാഹരന്തി || 23 ||

മുക്തസ്തതോ യദി ബന്ധാദ്ദേവദത്ത ഉപാച്ഛിനന്തി
 തസ്മാദപി വിഷ്ണുമിത്ര ഇത്യനവസ്ഥിതിഃ || 24 ||

കൃചിച്ച ശീതവാതാഭ്യനേകാധിദൈവികഭൗതികാ -
 ത്തീയാനാം ദശാനാം പ്രതിനിവാരണ്യേകൽപോ
 ദുരന്തചിന്തയാ വിഷണ്ണ ആത്മേ || 25 ||

കൃചിൻമിഥോ വ്യവഹരൻ യത്കിഞ്ചിദാനമന്യേഭ്യോ
 വാ കാകിണികാമാത്രമപ്യപഹരൻ യത്കിഞ്ചിദ്വാ
 വിദ്വേഷമേതി വിത്തശാഠ്യാത് || 26 ||

അധ്യന്യമുഷ്ടിന്നിമ ഉപസർഗാസ്തഥാ സുഖദുഃഖ -
 രാഗദ്വേഷഭയാഭിമാനപ്രമാദോന്മാദശോകമോഹലോഭ -
 മാത്സര്യേർഷ്യാവമാനക്ഷുത്പിപാസാധിവാധിജന്മ -
 ജരാമരണാദയഃ || 27 ||

കൃപി ദേവമായയാ സ്ത്രിയാ ഭുജലതോപഗുഡഃ പ്രസ്തന്ന -
 വിവേകവിജ്ഞാനോ യദ്വിഹാരഗൃഹാരംഭാകുലഹൃദയ -
 സ്തദാശ്രയാവസകൃതസുതദുഹിതുകലത്രഭാഷിതാവലോക -
 വിചേഷിതാപഹൃതഹൃദയ ആത്മാനമജിതാത്മാപാര്യേന്ധേ
 തമസി പ്രഹിണോതി || 28 ||

കദാചിദീശ്വരസ്യ ഭഗവതോ വിഷ്ണോശ്ചക്രാത്പരമാൺവാദി
 ദ്വിപരാർധാപവർഗകാലോപലക്ഷണാത്പരിവർതിതേന വയസാ
 രംഹസാ ഹരത ആബ്രഹ്മതൃണസ്തംബാദീനാം ഭൂതാനാ -
 മനിമിഷതോ മിഷതാം വിത്രസ്തഹൃദയസ്തമേവേശ്വരം
 കാലചക്രനിജായുധം സാക്ഷാദ്ഭഗവന്തം യജ്ഞപുരുഷമനാ -
 ദൃത്യ പാവണ്യദേവതാഃ കങ്കഗൃധ്രബകവടപ്രായാ
 ആർയസമയപരിഹൃതാഃ സാങ്കേത്യേനാഭിധത്തേ || 29 ||

യദാ പാവണ്യഭിരാത്മവഞ്ചിതൈസ്സൈരുരുവഞ്ചിതോ
 ബ്രഹ്മകുലം സമാവസംസ്തേഷാം ശീലമുപനയനാദി
 ശ്രൗതസ്താർത്ഥകർമാനുഷ്ഠാനേന ഭഗവതോ യജ്ഞ -
 പുരുഷസ്യാരാധനമേവ തദരോചയൻ ശൂദ്രകുലം ഭജതേ
 നിഗമാചാര്യശുദ്ധിതോ യസ്യ മിഥുനീഭാവഃ കുടുംബഭരണം
 യഥാ വാനരജാതേഃ || 30 ||

തത്രാപി നിരവരോധഃ സ്വൈരേണ വിഹരന്നതികൃപണബുദ്ധി -
രന്യോന്യമുഖനിരീക്ഷണാദിനാ ഗ്രാമ്യകർമ്മണൈവ
വിസ്തൃതകാലാവധിഃ || 31 ||

കൃചിദ്രൂമവദൈഹികാർത്ഥേഷു ഗൃഹേഷു രംസ്യൻ യഥാ
വാനരഃ സുതദാരവത്സലോ വ്യവായക്ഷണം || 32 ||

ഏവമധ്യന്യവരുന്ധാനോ മൃത്യുഗജഭയാത്തമസി
ഗിരികന്ദരപ്രായേ || 33 ||

കൃചിച്ഛീതവാതാദ്യനേകദൈവികഭൗതികാത്മീയാനാം
ദുഃഖാനാം പ്രതിനിവാരണേകൽപോ ദുരന്തവിഷയവിഷണ്ണ
ആസ്തേ || 34 ||

കൃചിൻമിഥോ വ്യവഹരൻ യത്കിഞ്ചിദ്ധനമുപയാതി
വിത്തശാഠ്യേന || 35 ||

കൃചിത്ക്ഷീണധനഃ ശയ്യാസനാശനാദുപഭോഗവിഹീനോ
യാവദപ്രതിലബ്ധമനോരഥോപഗതാദാന്യേവസിതമതി -
സ്തതസ്തത്ത്വോവമാനാദിനി ജനാദഭിലഭതേ || 36 ||

ഏവം വിത്തവൃതിഷംഗവിവൃദ്ധവൈരാഗ്യബന്ധോപി
പൂർവവാസനയാ മിഥ ഉദ്യഹത്യമാപവഹതി || 37 ||

ഏതസ്മിൻ സംസാരാധ്യനി നാനാക്ഷേശോപസർഗബാധിത
ആപന്നവിപന്നോ യത്ര യസ്തമു ഹ വാവേതരസ്തത്ര
വിസൃജ്യ ജാതം ജാതമുപാദായ ശോചൻമുഹ്യൻബിദ്യ -
ദ്വിവദൻ ക്രന്ദൻ സംഹൃഷ്യൻ ഗായന്നഹ്യമാനഃ
സാധുവർജ്ജിതോ നൈവാവർതത്യേദ്യാപി യത ആരബ്ധ
ഏഷ നരലോകസാർഥോ യമധ്യനഃ പാരമുപദിശന്തി || 38 ||

യദിദം യോഗാനുശാസനം ന വാ ഏതദവരുന്ധതേ
 യന്യസ്തദന്ധാ മൂനയ ഉപശമശീലാ ഉപരതാത്മാനഃ
 സമവഗച്ഛന്തി || 39 ||

യദപി ദിഗിദജയിനോ യജ്ജിനോ യേ വൈ രാജർഷയഃ കിം തു
 പരം മൃധേ ശയീരന്നന്യാമേവ മമേയമിതി കൃതവൈരാസു -
 ബന്ധായാം വിസൃജ്യ സ്വയമുപസംഹൃതാഃ || 40 ||

കർമവൽലീമവലംബ്യ തത ആപദഃ കഥഞ്ചിന്നരകാദിമുക്തഃ
 പുനരപ്യേവം സംസാരാധ്വനി വർതമാനോ നരലോകസാർഥ -
 മൂപയാതി ഏവമുപരിഗതോഽപി || 41 ||

തസ്യേദമുപഗായന്തി —
 ആർഷഭസ്യേഹ രാജർഷേർമനസാപി മഹാത്മനഃ |
 നാനുവർത്താർഹതി നൃപോ മക്ഷികേവ ഗരുത്മതഃ || 42 ||

യോ ദുസ്ത്യജാൻ ദാരസുതാൻ സുഹൃദ്രാജ്യം
 ഹൃദിസ്പൃശഃ |
 ജഹൗ യുവൈവ മലവദുത്തമശ്ലോകഓനേ || 43 ||

യോ ദുസ്ത്യജാൻ ക്ഷിതിസുതസ്വജനാർഥദാരാൻ
 പ്രാർഥ്യാം ശ്രിയം സുരവരൈഃ സദയാവലോകാം |
 നൈച്ഛന്നുപസ്തദുചിതം മഹതാം മധുദ്വിദ്
 സേവാനുരക്തമനസാമദവോഽപി ഫൽഗുഃ || 44 ||

യജ്ഞായ ധർമപതയേ വിധിനൈപുണായ
 യോഗായ സാംഖ്യശിരസേ പ്രകൃതീശ്വരായ |
 നാരായണായ ഹരയേ നമ ഇത്യുദാരം
 ഹാസ്യൻ മൃഗത്വമപി യഃ സമുദാജഹാര || 45 ||

യ ഇദം ഭാഗവതസഭാജിതാവദാതഗുണകർമ്മണോ
 രാജർഷേർഭരതസ്യാനുചരിതം സ്വസ്ത്യയനമായുഷ്യം
 ധന്യം യശസ്യം സ്വർഗ്യാപവർഗ്യം വാനുശൃണോ -
 ത്യാഖ്യാസ്യത്യഭിനന്ദതി ച സർവാ ഏവാശിഷ
 ആത്മന ആശാസ്തേ ന കാഞ്ചന പരത ഇതി || 46 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ദരതോപാഖ്യാനേ പാരോക്ഷ്യവിവരണം നാമ
 ചതുർദശോധ്യായഃ ||